

Efektivnost

Jedna z vážných odchylek od dokonalé konkurence pramení z **nedokonalé konkurence nebo z monopolistických prvků**. K dokonalé konkurenci nestačí pouhá přítomnost několika soupeřů. Dokonalá konkurence na trhu daného statku vzniká tehdy, když zde působí dostatečný počet firem nebo dostatečná míra soupeření k tomu, aby žádná z firem nemohla ovlivnit cenu tohoto statku. Lze říci, že za dokonale konkurenční trhy můžeme považovat takové trhy, jenž splňují všechny tři níže uvedené podmínky:

- a) **velké množství malých firem** (zanedbatelné), indiferentní firmy - rovnováha se neporuší, jestliže vystoupím nebo zvýšíme výrobu; odbourána necenová konkurence
- b) **vstup a výstup na trh je volný** (jednotlivec)
- c) **stejnorodý výrobek** (homogenní produkce) - spotřebiteli je jedno o jakou značku výrobku se jedná

Nedokonale konkurenční firma může svou činností ovlivňovat cenu statku. Ve skutečnosti jsou tedy téměř všichni vlastníci firem, snad kromě miliónů farmářů, kteří jako jednotlivci vyrábějí pouze zanedbatelný zlomek celkové produkce, nedokonalými konkurenty. Extrémním případem nedokonalé konkurence je **monopolista** – jediný nabízející, který sám určuje cenu určitého statku. Monopol je představitelem **nedokonale konkurenčního trhu**, dále sem řadíme:

- **oligopol** – (oligos - malý), několik (málo) firem
- **monopolní konkurence** - mnoho firem vyrábí a prodává sice příbuzné, ale poněkud diferencované výrobky

Další z vážných odchylek jak může naregulovaný tržní mechanismus dojít k neefektivnímu výsledku, je efekt přelévání neboli **externalita**.

Externality se vyskytují tehdy, když firmy nebo lidé přenášejí na jiné subjekty náklady nebo přínosy, aniž tyto jiné subjekty dostanou za náklady řádně zapláceno a nebo aniž za přínos přiměřeně platí.

Spravedlnost

Stát se snaží snížit **důchodovou nerovnost**, která by mohla být politicky nebo eticky nepřijatelná. Občané státu nemusí přijmout výsledek konkurenčních trhů jako předurčený a nezměnitelný, lidé mohou prozkoumat rozdělení důchodů a rozhodnout, že je nespravedlivé.

Vláda může pro snížení důchodové nerovnosti využít následující nástroje:

- **progresivní zdanění**, takže bohatým odebere větší díl důchodu než chudým. Příkladem takového přerozdělovacího progresivního zdanění jsou důchodové a dědické daně.
- **systém transferových plateb** neboli plateb, za které lidé nemusí poskytovat žádné služby. Takové transfery zahrnují například pomoc pro osoby staršího věku, pro tělesně postižené, pro lidi s malými dětmi apod. Vlády také někdy subvencují spotřebu skupin s nízkými důchody poskytováním potravinových lístků, dotováním lékařské péče a levného bydlení.

Jak významně má stát zasahovat do tržního mechanismu, v tom se ekonomické teorie různí:

- myšlenkový proud **sociálně tržní** zastává názor, že tyto zásahy jsou nutné
- **čistě tržní** myšlenkový proud považuje státní zásahy za destabilizující a připouští jen minimální zásahy.

V současných ekonomicky vyspělých zemích je tržní ekonomika více než pouhou technickou podobou směny. Tržní ekonomika obsahuje významné prvky ochrany svobody a prvky tzv. „**sociálního kompromisu**“. Tj. sociální opatření by měla být v souladu s tržními podmínkami, nesmějí však narušovat síly konkurence nebo funkční životaschopnost výroby na svobodném trhu, pak se hovoří o sociálně tržní ekonomice.

Stabilita

Vedle podpory efektivnosti a spravedlnosti se vláda angažuje také v další makroekonomické funkci – napomáhá ekonomické stabilitě. Ve skutečnosti ve všech průmyslově vyspělých zemích určuje trh většinu jednotlivých cen a množství, zatímco vláda řídí ekonomiku jako celek pomocí **daňových, výdajových a regulačních programů.**